

Roter det til igjen

Eystein Victor Våpenstad

førsteamanuensis, VID Vitenskapelige Høgskole, Oslo og avtalespesialist i klinisk psykologi, Helse Sør-Øst
dr.evv@vapenstad.no

RCT-forskning kan ikke gi oss svaret på psykoterapiens mange verdispørsmål. Men en vurdering av verdispørsmålene i psykoterapi kan si oss hvilken forskningsmetode vi bør bruke.

VITENSKAPSTEORI

HENRIK BERG BIDRAR i maiutgaven av Psykologtidsskriftet med et meget godt og betimelig debattessay med tittelen «Fakta og verdier i psykoterapi». Der beskriver Berg hvor grunnleggende våre verdivurderinger er i praktisk psykoterapi. Berg mener videre at slike verdivurderinger er like sentrale i psykoterapiforskningen, men at dette ofte glemmes eller i altfor liten grad gjøres eksplisitt. Hans sentrale ontologisk-hermeneutiske poeng er at det aldri er mulig, uansett type forsknings- eller terapimetode, å radere bort det verdimeslige valg som din kliniske eller forskningsmessige virksomhet hviler på.

Til dette svarer Krister W. Fjermestad i juniutgaven av Psykologtidsskriftet, at dette er et «reduksjonistisk syn på klinisk forskning». Fjermestad mener Berg er tendensiøs, men å beskrive Bergs synspunkter som reduksjonistiske blir ikke bare tendensiøst, men håpløst forfeilet.

Fjermestad synes ikke å forstå hva det er Berg her setter fingeren på, og hva han faktisk sier. Fjermestad mener kliniske forskere gjør verdivurderinger, men måten han beskriver dette på, får oss til å tenke på forskeren som skulle evidensbasere bruken av empati i klinisk virksomhet. Empirisk forskning er aldri tilstrekkelig for å finne svaret på et verdispørsmål, det er derfor det heter *verdi*-spørsmål. Vi kan ikke med en RCT-studie finne svaret på spørsmålet: «Hva er et godt menneskeliv?» Svaret på dette spørsmålet ligger ikke hos forskeren, men kanskje heller hos kunstneren, filosofen eller teologen, og uansett er hver enkelt av oss gjennom vår inntreden i eksistensen forpliktet til selv å finne svaret på dette spørsmålet.

Jeg er temmelig sikker på at Fjermestads svar på dette spørsmålet er ganske forskjellig fra Bergs, eller fra mitt eget. Når Fjermestad skriver at «Psykoterapi medfører betydelige personlige og samfunnsmessige kostnader. Å forsøke å dokumentere (manglende) effekter av slik virksomhet bør ikke reduseres til et 'simpelthen'», viser han oss hvor hans verdivurdering ligger. Det handler altså om «kostnader» og «dokumentasjon», klassiske nyliberalistiske begreper som passer rett inn i New public management (NPM)-tenkningen. NPM handler nettopp om å rydde av veien sentrale humanistiske verdier som omsorg, intersubjektivitet, altruisme, vitenskapelig dannelse og mening.

Liten praktisk verdi

Fjermestad synes å mene at han med sine RCT-forsøk kan finne svaret på hva som er et godt liv. Det handler vel da om typiske kost-nytte-vurderinger. Bergs poeng er å gå motsatt vei, nemlig å først svare på verdispørsmålet: «Hva er et godt liv?» og deretter la svaret vise veien til den best egnede forskningsmetoden.

Om et RCT-forsøk viser at en psykoterapeutisk metode ikke er virksom på gruppenivå, men likevel er ønsket av en pasient fordi denne pasienten opplever at den er virksom for henne, da har vi en sentral verdidiskusjon. Her er begrepet «virksom» et verdibegrep som ikke kan reduseres til statistikk eller kvantitative standardiserte mål, i så fall er dette også et verdivalg forskeren gjør. Derneft er pasientens «opplevelse» et verdispørsmål som heller ikke kan reduseres til et standardisert sett med svar, dette er fenomenologiens grunnleggende innsikt. Å skulle tilby den konkrete pasienten denne terapien eller ikke, er dermed et verdispørsmål og ikke et forskningsspørsmål.

Fjermestad synes å ta for gitt at han har gjort en verdivurdering gjennom sin tro på at hans metode er egnet til å dokumentere effekter på gruppenivå. Men han må forstå at han uansett metode må gjøre en (hermeneutisk) fortolkning både av forskningsspørsmålet og av resultatet, og at denne fortolkningsprosessen primært er verdibasert og kan komme til å vise ham at selv om hans metode er flott og stringent, så gir den oss psykoterapeuter der ute i den virkelige verden et ubrukelig resultat. Hans forskning er derfor uten verdi for oss.